

Vlado Kristl

Vlado Kristl rođen je 1923 u Zagrebu. Nakon svršenog studija na zagrebačkoj Akademiji 1949., bavi se slikarstvom, lirikom i filmom. U prvoj polovici 50-tih sudjeluje na izložbama "EXAT 51", a nakon boravka u Čileu (1954.-59.), početkom 60-tih na izložbama "Novih tendencija".

Početkom 1962. Kristl odlazi u Njemačku, gdje živi i radi do danas. Nakon zabranjivanja njegovog filma "Don Kihot" (1959.) i zaplijene Kristlovog prvog realnog filma "General resni človek" (1962.), Kristl prekida veze s umjetničkim i filmskim krugovima u tadašnjoj Jugoslaviji.

Tijekom 60-tih i 70-tih Kristl ostvaruje uz prva tri dugometražna, niz kratkih i trik-filmova koji mu, uz nagrade na renomiranim filmskim festivalima (Oberhausen, Manheim) osiguravaju epitet enfant terrible-a europske filmske avangarde.

Njegov radikalni beskompromisni pristup dovodi do ranog "razlaza" s pripadnicima i do sukoba s undergroundom dok kritika proglašava Kristla "Nietzscheom filma" i "pronalazačem ne-filma".

Vremenom dolazi do sve otvorenijeg Kristlovog konflikta s filmskim mecenama i s kulturnim institucijama u Münchenu, da bi 1979. prihvatio profesuru na Umjetničkoj akademiji u Hamburgu.

S četrdesetak ostvarenih filmova, više objavljenih zbirki lirike, prozrim i programatskim spisima, teatarskim inscenacijama, projektima (video-teatar) i naravno, svojom neprekinutom slikarskom i izložbenom aktivnošću, Vlado Kristl predstavlja jednog od najsvestranijih i najplodnijih naših živućih umjetnika. Više nego fragmentarno prisutan na rijetkim "retrospektivama" hrvatske umjetnosti ili spominjanjem u odgovarajućoj literaturi, Kristl je danas u našoj kulturnoj javnosti, na žalost, ne mnogo više od jedne "jako važne nepoznanice", "fenomena" u odsutnosti, zapravo ime i pojam kojemu nedostaju prave oznake i sadržaj.

Cjelokupno djelo i ne-djelo Vlade Kristla plod je jedne poetike koja se, djelomično utemeljena u avangardističkoj odluci za rušenjem svih sistema, od svojih početaka konstantno i radikalno očitovala u težnji za reduciranjem neprihvatljivih produkata.

Samo tako, iz njegovog cjelokupnog konteksta, moguće je interpretirati, naučiti "čitati" – kako Kristlovo današnje figuralno, intimističko "staromodno" neprihvatljivo slikarstvo – tako i njegove do bola iritirajuće nezabavne "besmislene" (opet neprihvatljive) filmove.

Proučimo li k tomu desetak stranica Kristlovog "programatskog" teksta pod nazivom "Muzej postmoderne" (1996./97.), (Internet: <http://www.hfbk.uni-hamburg.de/vlado/postmuseum.html>), vjerujem da smo ispunili preduvjet za početak dijaloga s osobom i djelom ovog našeg velikog umjetnika. Razgovor koji sam vodio s gospodinom Kristlom u ožujku ove godine nije imao težinu korigiranja klišeja o ovom umjetniku kao – na primjer – (samo) apstraktnom "EXAT"-ovcu ili virtuozu trik-filma; još manje nam je ambicija bila pokazati ili dokumentirati Kristlov rad: riječ je o nadi da će se uočiti neophodnost tiskanja jedne opsežne monografije o Vladi Kristlu na hrvatskom jeziku.

SLAVKO KAČUNKO

(Originalna pitanja Slavka Kačunka precrtao i iznova napisao Vlado Kristl.)

U tekstovima nekih Vaših kataloga kao i u Vašoj posljednjoj zbirki pjesama spominje se tzv. prva postmoderna izložba iz 1955., koju ste priredili i čileu.

Jel' istina, kak' se priča, da ste poludili od bola za slobodom...

...To je bilo prije neg' sam se vrnuo opet u Hrvatsku, i onda sam tamo živio u jednoj papirnatoj sobi;

jedan je imal tak malu kućicu, i onda je napravil od papira još jedan kak krov i tak, i to je bio moj, gde sam ja živio...tam je bil i kokošinjac, tak da su kokoši bile moje društvo...i onda sam, sad da denem komediju na stranu, u to doba vozil kamion, ali kad sam mogel, onda sam slikal, i to je zato bilo, kaj je dvorište bilo, i onda sam izložil, obesil oko 15-20 slikov, i tu sam prvi put probal opet to, kaj vidim, also ne više apstraktno, nego kaj...

Mislite u smislu iskustva?

Tek ste napisali teoriju od postmoderne i već ste zaboravili kaj ste sami tu sve napisal. To je jako žalosno.

...To ne mre čovek isključit, ali korektura je bila u tome, da je to ono kaj

vidim; znači da je to pametnije neg sve kaj se mislilo da se uvek misli na neka kaj se prije skupilo, podatke od jučer...i kad sam došel nazad, u noći, sve su slike bile napiknute, pogažene, razderane, gazda je vikal... kao pošten čovek, on je moral uvek u životu delat tak, kak se dela, a ove stvari, ak neko dela kaj on hoće, onda nek ide živet na neki drugi svet...

To podsjeća na ono što ste pričali o Holderlinu...

Danas više nema slobode ak se sistemi izbrišeju...

...i onda sam ja shvatil da je taj čovek inteligentniji neg sam ja mislil, da je on uvreden, da je čitav njegov život u pitanju...

Dakle, tu Vašu izložbu zapravo nije nitko vidio.

Ah, Vi sve prezirete. Tko su ti...ili ko i kaj je to.

...nitko, on je videl, i njaga je to strašno pogodilo...

Kakve su bile formalne oznake izloženih slika?

Po Vašem računu, nema nikakvog razloga da se dopada kome kaj...

...jako realistične...i to je bil i početak moj kod EXAT-a, moj dio, da ja tražim, kaj je to sloboda za mene... onda sam još mislio, mora se jedan sistem ipak imati, koji osigura, da se njima nikak to ne mre dopasti...

Kako ste došli tada, u Čileu, upravo do naziva "postmoderna"?

Kaj ste sve, do današnjeg, doveli ipak do kraja. Konkretno, ime...

Vaš zadnji, reski i slobodarski film, Vaše slobodarske zbirke pesmih i Vaše genijalne slike.

To je bilo na jednoj benzinskoj stanici, i onda je on rekel da bi mu to napital, namalal, njegovu stanicu, da sam ja slikal, kak bi to bilo ovak, moderno, i onda sam mu ja to i napravio – jednu plavu, jednu žutu, jednu crvenu plohu, zid... i to mu se jako dopalo, i to je bio uzrok da sam ja rekel, "protiv moderne"...

...u to doba sam se s nekim slikarima svadil već oko tog: onda je u Čileu ovaj Pablo Neruda, taj budala bedasti, ne, to...on je napisal onu poemu, da je atomska bomba ruska zdrava, pomaže, a atomska bomba Amerikanca je bolesna i oni su znali kaj bi trebali bit u životu...

Početak šezdesetih u Zagrebu radite opet apstraktne serije slika i objekata, "Varijante" i "Variable"...

Ni to mrti jedno zgubljeno djetinjstvo, kak Freud veli...

...To je bilo, kakti, da se još jednom uhvatim toga, mrti ima tu jedan izlaz, ne...

Koji je bio razlog Vašeg odlaska u München početkom šezdesetih?

Sanjate vi često?

...ne, pa mene su hteli direktno ubit u Zagrebu...ja sam kak slikar kakti, još slobodno tam mogel nekaj, poznal sam ovih par mojih dečkov, Piceľja i ovak, ali, ja sam dobil zabranu rada, nisam više novce imal...

Opišite nam situaciju u Njemačkoj koju ste zatekli početkom šezdesetih?

Sigurno je, da ste najbolji slikar danas na svetu. A kaj veliju Vaše kolege?

...šezdeset i prve je u Njemačkoj televizijski razvoj bio takav da su strašno mnogo ljudi trebali, a generacija je bila u ratu iskorištena, nije bilo tih mladih ljudi, novih ljudi, tak da je sad prva generacija mladih ljudi od 19 do 25 ušla... sto hiljada je ušlo u Fernsehen, i sad su ostali odzda ti koji su bili 18, 19 godina; also, milioni ovakvih ostalo je preko noći odsečeno, a ja sam došal baš u to doba, tu se velilo, mi smo posrani od historije, mi ne spadamo u Fernsehen, a ovima je onda ostalo samo nekaj napredno...mi smo protiv starog filma, protiv...

Navedite, molim Vas, imena nekoliko ljudi s kojima ste tada surađivali.

Ah, Vi nemate dobro mišljenje o ljudima. Nije to mrti zato, kaj ste prekasno došli u izobrazbu, kaj ste bili puno vremena u ratu.

...neću, jer sam se sa svima posvadil, svi su napravili poslove, svi su odustali od toga, svi su se prodali, zaboravimo to... kad su prvi novci došli za filmove delat, to je bilo 64-te, kad smo uspeli, preko Oberhausena

napravili buku, i dali nove kulturne impulse novom dočjem filmu, ne, i kad su došli prvi novci, onda su se svi preokrenuli, to je tak išlo, za pol vure! Za stolom, u kavani kad je ov čul kaj je dobil novce,...je, al to je trebalo onda delat, ljudi, da mi moremo to i platiti, tak da su ovi rekli, je, sad moramo, dečki, napraviti prvo filmove, koje moremo prodat, i mi imamo dobre veze, oni budu kupili, ali to moraju bit takvi filmovi da se moreju kupit...i mi moramo uzet sauspilere, koji su poznati...

To znači da je "mladi njemački film" kao takav, kao ideja, vrlo kratko trajao.

Mrtve se s vremenom zaboravi, ali i najlošiji filmovi moreju čovjeka podsjetiti na njegove drage i izgubljene.

...jako kratko, jako kratko...danas ni jedan ne stoji, njegovo ime ne stoji... za mene nema ni jedan na kojeg se ja moram obratiti, i reći da sam sretan da sam ga poznal.

Ima li u Vašim tadašnjim filmovima humor određenu ulogu?

Ima osim bedakov još kog na svetu, po Vašem mišljenju. Ili bolje rečeno, ima vu sadašnjem filmu morti humor određenu ulogu...

...Ja se nadam da nema...

Mislim na Vaše "Sekundenfilme" (1967/68), na apсурdne situacije kada, npr. liječnik, želeći pacijentu ubrizgati injekciju, na kraju primijeti da je na kraju ubrizgao sam sebi i sl...

Jeste Vi sretan, da je Vaš život konačno prošel.

...To su, ovak, jedna nedostaoća...to su samo blesavi vicevi, Absurditat, to mi je sve skup bilo...

Nema li tu i izvjesne kritike, nepostojećeg komuniciranja kao u filmu u kojemu kratkovidni liječnik pokušava odrediti dijagnozu isto tako kratkovidnoj starijoj ženi, odnosno njenoj kratkovidnoj kćeri?

Čulo se ni dugo o Vama.

...To je apsurdno, ali ima i nekakvu poruku...kak ova kineska priča...ja ne znam, ak su to zbilja smislili, ak to nije preneseno preko Talijanov: ideju dva brata u svet, ne, kuća mala, mama gladna, i dođu do reke: veli on, ja idem reku dol, a ti ideš reku gor, onda su se pozdravili, i otišli su. Nakon tri godine su se opet sreli...to je isto kaj sam vam rekel, kak mi je ova pričala da je ovaj filozof rekel da put k sebi vodi oko sveta...da sam rekel, to je još u ono doba filozof živel, kad su ljudi mislili da je zemlja okrugla.

Vi se nikada posebno niste brinuli o distribuciji ili o arhiviranju Vaših filmova?

Kaj je bila Vaša želja postat v životu? Pilot?

...da...ja sam na primer "Film oder Macht" 1969. napravil, to je odgovor malo na ovu '68-u, sedamdesete je bil prvi put prikazan, i to sam bil naravno prisutan; onda je to "Independent Film" uzeo za sebe i onda je taj film kupil od njegov francuski Pompidou Museum, i onda su mene nazvali i rekli, kak je to dobar eksperimentalni film, ja sam mu rekel, to nije eksperimentalni film, ne, to je film!...ovo drugo sve su eksperimentalni filmovi!...opet je pre tri meseca jedna ženska nazvala da bi htela mene razgovarat zbog tog filma iz Pompidoua isto...to su te žurnalističke stvari, za koje ja nemam vremena...

Catherine David?

Catherine David?

...Ne, bog oslobodi, ne ja, karijera, karijera, kaj se ja uzrujavam...

Kada ste dobili zadnji finacirani filmski projekt u Münchenu?

Vi ste s novcima uvek znali kaj napraviti kak bez novcov.

...To je bilo sedamdesete.

Čime ste se bavili tijekom sedamdesetih godina?

Pitanje žena. Kak ste to rešili.

...s videom sam delal, slikao sam, bila je strašna bijeda u to doba...u to doba sam si slomil koljeno i tako dalje, to je bio uzrok, nisam imal liječničku, niš...

1966. imali ste izložbu u Galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu. Jel bilo poteškočov.

...to su oni sami napravili, ja nisam razgovaral hrvatski s nikim, ja sam se tak gadil tog svega kaj se to u Hrvatskoj delalo iz mene, da od '88-me do '90-te ja nisam ni s jednim čovekom ni jednu reč progovorilo, ja nisam više hrvatski znal...sad ide, kad razgovaram...ali to sad nije važno, važno je, ja sam ipak tražil da se to kaj je u filmu, da to mora ostat, da je to samo film, a ovo kaj je komerc, da to spada u nekako, kak pekari delaju kruh, ne?...ne mreš reč da je pekar spadal ljudstvo ak je ljudima dal kruh, pekar

je jedna mrcina koja zaradi novce, ne?...a ak je to kruh ili su to bombe, to je svejedno...

Druga polovina sedamdesetih u Münchenu su za Vas bile teške. Vi tvrdite, da je osnova svega – čovek samac.

...Stvar je u tome, da sam ja, kak i u Ljubljani s onim filmom ("General i resni čovek", 1962.), da sam se sa svim boril, kak i slikanjem posla, kak ima smisla za jednog čoveka bit čovek, ili bit ovo svinjstvo, kaj je...ovaj život je, nekak, nije za čoveka čast, doč na ovaj svet nije bila čast, i zbog toga sam i onda mislio, moram nekaj napraviti kaj moj život...očisti, kak se veli, ta vrednost tom životu...

Godine 1976. pozivaju Vas u Hamburg gdje dobijate profesuru na Umjetničkoj akademiji. Putujete često i rado?

...68-me su me pozvali prvi put, to je bil ovaj stari predsednik von Butlar...i taj me je pozval da bi ja kak video ovde delal, već 68-me...al ja sam se tak tu posvadi... ovde su u studentskom bili komunisti, also staljinisti, i onda se to moralo da studenti odlučuju o meni, ja sam se moral predstaviti i školi i upravi i predsjedništvu, i onda sam vam pred studentima moral govoriti, a oni su odmah sa svojima govorili, ja sam pobegel, ja sam neprijatelj radničke klase, oni ne trebaju neprijatelje ljudstva i radne klase...ja sam rekel, vi ste za mene obične svinje, i bum gledal da iz škole sve svinje nestanu, prvo je umetnost, a čist na kraju je politika, kaj su iskoristili umjetnost i slabo ju razumeli, koristiju to kak političari...vi, svinjske političke njuške, kaj vi imate tu za govoriti? ...ubili ste kak fašisti 80 milionov, i sad ubijate najmanje još 40 milionov...s kojim pravom uopće tu stojite na nogama?...i onda sam došel ovome Butleru, on me je pozval i veli, ja znam sve, samo Vam ja jedno velim, ja sam isto iznenađen da se Vi ufate ovim svinjama to reč, to mi se jako dopalo, ja imam ali to pravo da Vas postavim kao profesora, bez obzira kaj oni drunčaju. Uvjet je Numerus Clausus i oni dobiju samo "Ampexa"; u ono doba je bilo samo "Ampexa", ni bilo videa... to je koštalo 200 hiljada markov... velim, ak ima jedan čovek, ja budem jednog učil, ak bude dve hiljade, budem s "Ampexom" učil dve hiljade, kaj je tu problem!?

...ja, ali to škola ne može uzet...pa sam se onda već uzrujal...

To znači da je video već tada bio interesantan medij?

To je kak i malo opasno.

...Da, Nijemci su za to rodeni, moj bože, ak mu pokazete loptu koja sama skače, nogomet je propal za pola sata...S videom se videlo da se s tim mogu odmah poslovi delati; mladi dečko svaki, puca, odmah su videli gde moreju tu upotrijebiti, dok je to kod ovih drugih stvari uvek bio dulji put ... tak da je ovo novo i tak negativno, kak pozitivno, zato i nisam tak žalil, jer sam rekel, ja ne uzmem ovo ak vi nemrete meni dati slobodu da ja deset hiljada, ako hoću uzmem, jer inače su devet hiljada opet na ulici i onda moraju učiti pravo, ili to, i tak je to ostalo, i onda sam otišel. 1975. onda kad mi je tak teško bilo, nisam imal ni za jesti niš, deca nisu imali za jesti, nitko, i on me je nazval i rekel je, ovde smo odlučili ipak da Vas uzmemo za profesora, to bu sad za mesec, dva, to ide, i nakon deset dana je umro, pa sam dobil samo obavest da je umro i njegov sekretar, Vogel, je umro 1979. da su me pozvali u Hamburg... Prvog dana su me odmah napali. "Van iz Njemačke.." ovi ljevičari, – i do danas još uvijek.

Samo godinu dana kasnije ponovno ste izgubili status profesora.

Nogomet ima jednu sasvim drugu strukturu. Nema naprimer izumitelja.

...još danas nemam status...bijedno, bijedno, moj život je takav, da ja delam namjerno stvari koje nitko ne treba, tak da i ako je bila prilika: tu bi mogel nekaj napraviti – ne, oni nisu to trebali, filmove nisam htel učiti ljude, jer su to bili koje sam poznal iz prije, da ja sedim s njima, neću; prvo hitite njih van, onda budem mogel dečkima reč, "a sad odite vi doma, tu ne bute niš učili..."

Rekli ste da se između Vašeg filma i Vašeg stikarstva ne treba tražiti veza.

Kaj je razlika između muškog i ženskog danas.

...ni nema veze...

U kakvom su odnosu Vaš pojam postmoderne i filma?

Ak se gleda iz aviona onda je slikarstvo drugčije.

...Nema, mislim, u filmu taj problem. Kad sam ja došel u München i u Oberhausen, onda je bil početak da oni delaju uglate filmove, nekaj ovak, i ja sam rekel, to ne hoda, to je Richter nekakvi njemački, 20-tih godina, koji je prve filmove delal, šešir, čuk, čuk, čuk...i tak, skoro ko trškovi, ali jako strukturirano; i onda sam poznal iz prije, da ja sedim s njima, neću; prvo hitite njih van, onda budem mogel dečkima reč, "a sad odite vi doma, tu ne bute niš učili..."

žem, kaj trebaju delati, i onda sam rekel, i sad se morate legnuti kak mrtvi...i to je njima bilo čudo, kak se to more ovak snimati, tak da je to bilo, da sam ja zaprav prekinul s tim strukturalističkim filmovima, da ta, moderna, nova generacija nije uopće više išla.

Ne može li se dakle povući nekakav paralelet u Vašem radu, u smislu okreta od ideje "EXAT" a i "Novih tendencija" prema "onome što se vidi" s jedne strane, kao iz druge u filmu...

Znači slikarstvo opisuje.

...ne, to sam samo slabo rekel, ne, radi se o tom, da se uvek gleda kaj je film: to je kamera, pa snimiš...ali ak ti ne znaš kaj si snimio, ne mreš posle ni obrazložiti, moraš uvek pitat, ko je to snimil, i tak dalje, znači, ta mehanika tog filma ti...Mittel...

Sredstva...

I nema v svetu nikakvi most k drugima?

...sredstva su jedina o kojima se tu treba govoriti ili se s njima baviti. To sam si ja zamislil, to je taj smisel.

Može li se reći da ste vi u svojoj osobi objedinili jednu radikalnu avangardnu poziciju u filmu s jednim postmodernim stavom u slikarstvu?

Ostane samo dokaz da ima nemogućih stvari. Stvari kojih nema.

...samo u slikarstvu je izgledalo kak Ruckfall u staro slikarstvo, gde se sve još objasnilo, pokazalo...

Koja je razlika?

Danas bi se reklo, ko se zabavlja kak bilo, taj postoji.

...Vidljivo je to - "Postmoderna" - riječ je tak pasala, "jer samo velim da nije moderna, nije sistem, ali kaj je, ne zna se...a sa filmom je da se čovek otkrije s čim, s kakvim sredstvom dela, u slikarstvu toga nema...to bi prije mrti "EXAT" bil, to nije u filmu uopće problem.

U Vašem tekstu kojeg čitamo na Internetu postavljate za umjetnost jedan jedini zahtjev - slobodu. Kako stojite s problemom slobode u filmu za razliku od slikarstva?

Vi tvrdite da se više nemre čovjeka stvoriti sudom.

...Polazak je uvijek taj, da vam u filmu postavljaju uvjete, zapovjedi...

Iz kojega razloga radite još uvijek filmove?

Vi bi se klonali kak jedini još preostali slobodni gestus.

...Samo zbog tog da to NE napravim, jer si ne dam reći, za kaj; vidim hiljade ljudi da tak poslušno delaju, jer se zovu inteligentni ljudi, ne?...TV, kompjutori - to je uvredljivo i to vreda, onda je prvo pitanje, "kak se to more prekinut?" - je drugčije - to je kaj sam nepravdu videl; blesavo - nepravda je bila i prije i posle...

Angažman?

Ak Vi sretnete na ulici jednog jednako takvog ludaka, kakvi je taj osjećaj.

...niš meni ne znači angažman znači uvek opet s drugima, u kolektivu, nekaj...ne, ja sam nepravdu osetil, zbog toga, je, zakaj, velim, svakom da on nije priroda, mrtva priroda - i to velim, to je umetnost, to je to stanje, da je čovek jedini koji se bori protiv zakona koji vladaju svetom, koji su sveti.

U kojem Vašem radu i kojim umjetničkim sredstvom ste najbolje uspeli realizirati Vašu ideju o umjetnosti kao mediju slobode?

Ili s tim u vezi.

...nigde...kad se vidim kak sam tu na nuli s ljudima, kak niko me ne poštuje, niti vrednuje to kaj ja delam, onda moram računati, tak se setim, da sve to skupa da sam si ja nekaj utupil u glavi, hoću biti tu, hoću bit kak ti bedaki, kaj se uvek misliju da moraju biti. Uvek nekaj...zakaj?

S tim je u vezi i vaš upravo dovršeni film "Dignade Nichts zu sein"?

Oslabili zbog starosti i gorčine, Vaš upravo završeni celovečernji film: "Die Gade nichts zu sein", npr. kaj onda...Vaš cousin je s bombom iz prvog svetskog rata v zrak odletel.

...da...

...i njegovo tematiziranje Vaše umjetničke uloge...

Ne ostane tu neka praznina...

...to još nije tak jasno, još nisam znal kak to formulirat, ali to je ustvari situacija, ak se ima mozak, i ak se more čovek s tim onda se mora i zaključiti.

Vaše vrednosti nisu više potrebne za to, i to sam vam probal reć, vi to ne verujete, ali to je to, još interesatno, ak se to more i objektivno pokazati.

U tom filmu kao i u prijašnjim, radite s elementima iritacije prekidanja navike, naviknutog slijeda...

Vi bi hteli da to isto bi moral čitav život tak bit.

...to, samo prekidanje navike - uvek je navika to kaj se more prodat, da se to veli, ne, nikakva provokacija u smislu, ja sam pametniji, ne...

Trebamo li u tom kontesktu gledati i Vaše današnje slikarstvo?

Krv Vam je tekla iz trbuha na istom mestu gdi je on odletel v zrak...

...slikarstvo je samo to, da još zabavi čovjeka, samo to, da ga to još ponese v nestanak.

Smrt čovjeka kao promatrača ili slikarstva kao takvog?

Jeste očajavali da ste zgubili i tak prekratak život.

...čovek uopće nije umro. On nemre više ozbiljno verovat u nekaj. Vi ne morete nikom više nekaj prodati, da veruje...

Ono što se nudi je u principu za zabavu.

I onda su Vas vu plakte zamotali i strašno čvrsto svezali da bi krv prestala špricat. Ali vi ste vidli da svakim otkucajem srca, krv šprica do stropa. To Vas je ipak moralo prestrašiti ili makar dirnut. ...zabavu...samo da on to...

Smijemo li se stoga nadati jednom zabavnom...

To je bilo svečano kak v Hollywoodu, ste negde napisali.

...zabavnom filmu (smijeh), najzabavniji je sad taj...

Teoretski umjetniku preostaje u takvoj situaciji samo još paradoksalna teorijska aktivnost?

Nekaj drugo...

...Morate sami znati...Ja imam osjećaj da je samo užitak...za to biće, kaj se sada klonira, kak da zrcalo razbijete...šteta za zrcalo, ali ima drugo zrcalo - vama se nije niš dogodilo, vi ste uvek isti, ne zna se zapravo ko je zaprav razbil se...to je nestanak čovjeka, čovjek je nestal...

Imate li trenutno u planu novi projekt, novi rad?

Imate nameru se v dogledno vreme opet oženiti...

...Nemam, ja sam sad zadnji film napravil, sad moram atelier zaprt, nemam...

Planovi u vezi s Hrvatskom, s određenim institucijama?

Kak ste slaboumni, bi Vam jedna žena mogla baš dobro na ruku it...

...Umjetnost nema za ljude vrednost, osim ako se nekom dopada i misli da je to badava...

To znači do kraja života u Njemačkoj?

V jednom filmu ste priznali da hoćete komediju snimit...

...Ja ne pravim sad komediju...ja sam tak svadan sa svetom, ja čutim, da ljudi nisu problem, postoje atomske bombe, za prav je to prešućena smrt.

...i ak neko sad o miru govori, i tak dalje, tu se uvek mora reć: "Guraj još tu ploču grobnu, pred sobom kak dugo hoćeš, ali ustvari, nema više..."

Kloniranjem...

Vi ste s lepim ženama uvek imali sreću...

...sa kloniranjem je nadena još strašnija stvar; je, to je taj život koji se može klonirat, ali koji mi ne mre more više razmeti...tu je ta smrt dvostruko dublja, mi smo završili s našim iskustvom i s umjetnostima i sa našim naporima i kaj ja znam kaj - mi smo došli do tog stanja, da se sad more klonirati, mi smo jedna rasa koja je to prestala biti.

Pitanje se odnosilo na Vašu privatnu odluku, želju...

Vi ne držite niš od mojih pitanja.

...je, pa sad u tom smislu, pitajte me kaj to ima smisla kaj sam ja napravil - nema nikakve podloge.

...obaveza...

Ovaj svet je za Vas obaveza.

...obaveza...kaj sam prije imal...do nedavno.

...ali postoji želja na emocionalnoj razini...

Još to zadnje...vidim da Vas boliju noge danas...

...To ne igra više ulogu!...to su stvari o kojima se ne treba govoriti; to su prošle stvari - ak je on 120 let, (dobro, onaj je sa 140 još jedno dete dobil).

Hvala Vam na Vašoj strpljivosti, zbilja ste bili jako ljubazni.